

Մենք կը հաւատանք անոնց կըլու
ի սրբութեան ու վսեմութեան, ու
ուզենք հաւատալ նոյնպէս արտա-
սէմանի Հայութեան ուշաբերութիւն

Հայրենիքին համար կատարուող ու կատարուելիք ամեն գործ, որքան ալ փոքր ըլլայ առ, նուիրական է ու պատուաբեր:

Պիտի ապրի հայաստանը, պէտք է ապրին և իր տարագիր զաւակները բարոյապէս:

Թ. ԵՂԻՇԷ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՒ ԹՒՐԿԻՅԱՆ ԱՅՈՒՆՈՒՄՆԵՐ

Պետրոգրադէն կը հեռագրեն մարտ 31ին թէ Կովկասի հանրապետական ժողովը, Կովկասի անկախութիւնը հրատարակելէ յետոյ, իր հաւանութիւն տաւ անջատարար խաղաղութիւն ընելու Թուրքիայի հետ, իբրեւ նախնական պայմաններ համարելով 1914ի սահմանադրութիւնը վերահաստատուել և Հայաստանի ինքնավարութիւնը:

— Կ.պօլսէն մարտ 26ին տրուած պաշտօնական հեռագրի մը նախելով, թիւրք զօրքեր Օլթին գրաւած կը լինին:

— Journal de Genève-ի մարտ 29ի առաջնորդող յօդուածը որ La désannexion de l'Arménie et l'Alsace Lorraine վերնագրերը կը կրէ, կը փաստաբանէ թէ Գերմանիան որչափ սկզբունք մը ցոյց չտար իր խաղաղական պայմաններին մէջ, Եթէ ժողովուրդներին քննարկման սկզբունքը կը ընդունին, պէտք է որ Հայաստանը Հայրենի վերագրւածուի և Այգոս Լորէնը Ֆրանսայի իսկ եթէ բռնի ոյժը և աշխարհակալութեան սկզբունքը կը ընդունին և այդ սկզբունքով իրեն կը պահէ Այգոս Լորէնը, ինչպէս որի մէջ Ռուսիան 1878ին Թիւրքիայի տանէն գրաւած մասերը (Կարս, Արաւսահան և Բաթում) Թիւրքերին վերագրուածն էր:

— Պետրոգրադէն ապրիլ 2ին հեռագրաւ թէ Ֆրանսական լրագիրներին:

«Արևմտահայ կառն մը ծագած է Բաթումի, Կարսի և Արաւսահանի երկրամասերին մէջ ուր Հայերն ու վրացիները բազմաթիւ բանակ մը կազմած են պաշտպանելու համար երկիրը Թիւրքերին զէմ որոնք Պրէսթ-Լիգալօքի զաշնադրին զօրութեամբ սկսած են զրուել այդ տեղերը:

Վրացի զօրքեր իրենց ձեռք անցուցին Բաթումի նաւահանգստի բռնական մարտանաւերի մեծ մասը որոնք փորձած էին մեկնել անկէ: Վրաստանի ամբողջ ժողովուրդը զինւորագրուած է: Ուժգին կռիւների լուրեր կը հասնին արդէն Բաթումի երկրամասէն:

Կովկասի ներկայացուցիչ ժողովը Այգոս Լորէնի հանրապետութեան անկախութիւնը հրատարակեց, որով կանխատես Ռուսիան, իր հիստորիկ սահմանադրւելը կը կազմեն լեռների մեծ շղթայի, Կասպից ծովը և Սև ծովը, Ժողովուրդի կամիսար:

Ներքին կառավարութիւնը (1) արտաքին գործերի կոմիտէին բերաւ նախագիծը բազմաթիւ որ Կովկասի ժողովը իր անկախութիւն և Ռուսիան իր իրաւունքները հրատարակելու համար տուած որոշումը երկար տանէ ծառայական էր:

Կառավարութիւնը չբողոքեց անկախութեան սկզբունքին դէմ, այլ անոր պայմանի պահանջներն զէմ: Նրա շանակութեան արժանի է որ Չիւքէի և Նիքիթիէի պէս քաղաքական նախագիծը զրազող մարդեր, որոնք անցեալին մէջ միշտ հակառակ եղած են անջատման պաշտպանին և պայքարած են մեծ Ռուսիայի միութեան համար, այժմ անջատողական շարժման գլուխը կը գտնուին:

— Փարիզի Temps օրաթերթի ապրիլ 4ի թումին մէջ La République fédérale du Caucase (Կովկասի դաշնակցական Հանրապետութիւնը) վերնագրին տակ թղթակցութիւն մը կայ հրատարակուած, որմէ կերելի որ Պոլսէ վիզները Պետրոգրադը գտնուած Սահմանադիր ժողովը բռնի ոյժով լուծելէ 3 օր յետոյ, Կովկաս հրատարակի է իր մասնաւոր հանրապետութեան կազմուելը: Այդ Հանրապետութիւնը կը ներկայացը նէ վրացի, Հայ և իսլամ հանրապետութիւնների պաշտպանութիւն մը: Նորակազմ Հանրապետութեան նախագահն է Բաթումիի որ ընկերակալութեան ժողովրդագրական (սոցիալ-տեմոկրատ) կառավարութեան կը պատկանէր, երբեք թագաւորի վարժարանի մը տնօրէն էր Բաթումի մէջ և Ս. Գումաշին անգամ ընտրուած էր:

Կառավարութիւնը կը բաղկանայ 12 անդամներէ որոնք տնտեսած են կովկասեան զաշնակցութիւնը կազմող 3 ազգութիւններէն: Այդ բոլոր կառեան նախկին կոմիտէի անդամներն են: Խաղաղ և կենդանի ստանձնած է նոր նախարարութեան մէջ վարչապետի և արտաքին գործերի ու աշխատանքի նախարարութիւնների պաշտօնները: Զօրավար Օտիւնիցէ, զօրավար Պրոսկուրով սպայակոյտի պետը, Կովկասի բոլոր զօրքերի գերագոյն հրամանատարութեան պաշտօնը ստանձնած է:

Այգոս Լորէն վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ իրօք գոյութիւն ունի Կովկասեան Հանրապետութիւնը մը որ նոյն իսկ իր բանակներով կը գիւժողէ Թիւրքիային:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՌԵՐ ԵՆ ԷՐԶՐՈՒՄԸ

Մոսկուայէն ապրիլ 4ին Լոնտոնի օրաթերթերին ղրկուած հեռագիր մը կիմարեց թէ որ հայ զօրքերի ջոկատներ նորէն յետ առին Էրզրումը Թիւրքերի ձեռքէն:

(1) Պետրոգրադի պօլսէ վիք կառավարութիւնը:

ԵՐՐՈՐԿ ՏԱՐԵԿԱՐԸ

Վասպուրականի Ապրիլեան հալածամարտներու մէջ ընկնող հերոսներու յիշատակին:

Երրորդ տարեկարգն է: Երրորդ արեւմտաւարին է որ կը բռնուի, այն պատմական օրերից ի վեր որ մարտիրոս ցեղի ափ մը քաջեր կառած հայրենի հողին, ըմբոստութեան կարմիր ու վառ գրգռող պարզեցին տիրող դաշինքներու դէմ: Պահանջներ, այս, բառին բովանդակ տաւածով: Երբ ժողովը իր արակել մարդակերպ հրէշները, որոնք հինգ երկարածից դարեր շարունակ արգելի նման ձեռքեր մեր արեւը, թաւանցեցին մեր ստացուածքը, բռնաբարեցին մեր ինքնիշխան պատիւը և քանդակեցին մեր այս պատմական օրերը դաւաճանաբէն ուղեցին մարտիրոս զօրքերէն շքեղ Վասպուրականը, ինչպէս և զբախտանման Հայաստանը: Ահա այս էր նրանց ինքնէ ծրագրերը: Եւ մանկու կառավարութեան ինկարկող վարիչները, կաշառած հաջի Գալէթի շուրջ խոտաւնեւէն, իրենց այդ ծրագրերը բարբարոսաբար գործադրեցին հէզ հայ ժողովրդին վրայ: Վասպուրականը բացառութիւն չպիտի կազմէր, անխուսափելիօրէն պիտի ենթարկէր այդ վայրագ ծրագրին և հէնց առաջին զօրք տն պիտի դաւնար:

Հայաստանի լեռնաշխարհներէն Վասպուրականը, որ տարիներու ընթացքին հայկական յեղափոխութեան վառարան դարձաւ, զոյգ էր, նա զիտէր իր զինուոր զաւիթը: Երբ տարիներու ընթացքին նա ըմբոստ էր գործում գաւառ բաժակը, նա կը ճանչնար իր հարեանը և շատ անգամներ ընդհարած էր նորա խառնակներէն հեռ, երբեք յաղթական, երբեք պարտուած լայց միշտ էլ ըմբոստութեան կարմիր գրգռը բարձր բռնած էր յանձին իր անձնակազմի գաւառներէն:

Երեւանի տարիներու յեղափոխական կեանքը, տարափի ու զուգումի շարժում կական արհաւիրքը, եկաւ վասպուրական հայկական Վասպուրականիցին թէ առանց զենքի, առանց յեղափոխութեան ու ըմբոստացումի, վերջապէս առանց արեւի կարիքի չէր խաղաղ ու ինքնուրոյն կեանք ապահովել Վասպուրականի անկողնաւոր ձորերու ու սրածայր տարերու վրայ: Եւ այդ պատմական ու անհրաքելի իրաւութիւնը քանդակուեցաւ Վասպուրականցու գանկին մէջ, նա ըմբռնեց այդ և զիտակցօրէն փարեցաւ զենքի ու յեղափոխութեան և ըստ այնմ պատրաստուեցաւ սեփական համար Վասպուրականցու համար, կարելի էր ապրիլ առաջ եղի, ոչ խաբի, առանց հողի, նոյն իսկ առանց հացի: Բայց կարելի չէր ապրիլ առանց զենքի ու սուրբի: և Հայոց Հայրիկի տրամանի դաւաններ, մարտն մեղաներու նման, զիչեր ու ցորիկ, տարին տասերկու ամիս անդադար աշխատեցան մահու դաժան գործիքներ մտցնել այդ պատմական լեռնաշխարհը: Եւ բոլոր զրկանքներ ու տառապանքներ, բանտ ու աքսոր, կախազան ու գնաւան անդոր դարձան կասեցնելու այդ սուրբ աշխատանքները: Աշխատող ինքնիշխան հաւատքը մեծ էր և անսահման իր իրաւունքներէն մինչև վերջ:

Այդ բոլոր տաժանների աշխատանքներու ընդմիջումը արդիւնքը եղաւ 1915ի ապրիլեան հերոսամարտը, որ ամբողջ Եւրոպայի ուշադրութիւնը իր վրայ հրաւիրեց: Ղեկ մեր յիշողութեան մէջ թաքնւած են այն հեռագիրներ որ Էտիւքի գնաւանքները թողնող ալիքներու միջոցաւ եկան հասն միջև հեռաւոր Աղբաւտեանի ափերը: Ահա այդ հեռագիրներէն միայն մէկը. — «1915 ժուլի 9 Զուլֆա, (Պարսկաստան). Վասպուրականը ապստամբ է: Կատարի հակառակմանը տեղի կունենա:

Նախ Հատախի (1) մէջ:» Սա ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ Վասպուրականի մարտիկներու զենքերուն ահեղ որոտը որ կուգար հայրենի լեռներէն, կուգար դարձ հայաւթեան խոցատուած սիրտերը պահել մը զովանցելու, այնպիսի ժամանակ մը երբ զովանցակ հայութիւնը երկունքի մէջ կապրէր: Այդ անհախճեթոյ հերոսամարտը տաժանների աշխատանքներու արդիւնքն էր: Զենքեր, սուրբեր որ Վասպուրականցու կանաւով եկած էին Կովկասէն ու Պարսկաստանէն, կեանքի զոյգութեան իրաւունքի ալ սրբազան օրերուն Վասպուրականցու ձեռքերէն էր որ այդ սուրբեր կը պայթէին, և իւրաքանչիւր մէկ պայթումին տակաւ տո տակաւ մոնկոյ կառավարութեան պիղծ ու խենչէ ծրագրերը օղբ կը ցնդէին: Այսպէս ուրիշն շնորհիւ բազում աշխատանքներուն և անձնուրոյն մարդիկներուն, ցեղին պատիւը փրկուած էր և Վասպուրականը իր սեփական ուժերով իր ազատութիւնը ձեռք էր բերած, շնորհիւ իր հերոս գաւառներուն որոնք ինկան երբ կարմիր արշաւայի վարդապետ ճառագայթները ցոլացին մեր արեւմտ լեռներու վրայ:

Եւ զո՞ք ո՞վ սպառնակներ տանջած ցեղին, խօսք ձեռք է. զոք որ յայտնու և յայգերու ալեծով օրերուն՝ ձեռք կեանքի գնով եկաք լուծելու ցեղին վրէժը, դարձեցիք մարտիրոս ազգի դարաւոր իսկալը, և ազատութեան վառ արշաւային ինկաք հերոսաբար: Դա՞ք ձեռք, յարգանք ձեռք անմոռաց յիշատակին հանգրիւմ ձեռք բազմաթիւ տեղանքներու:

Եւ հաւատացէ՛ք դուք, ո՞վ պաշտամունքի խորաններ, մենք ուխտած ենք բարձր պահել ձեր պարգած կարմիր գրգռը և վճռականօրէն պիտի քալինք այն ճանապարհով որ դուք քալեցիք անվստահօրէն: Կիտի քալինք մինչև որ ծաղիկ կարմիր արշաւայը: Եւ այն ատեն յաղթական Բաթումի և Կարսի պիտի գտնուին ձեր նախնական անհրաժեշտները:

X, 5 մարտ 1915 ԳԱՐՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅ ԿԱՍՍԱՌԵՐԸ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՆԵՐԸ ՏՕՆԸ

X..., 17 մարտ 1918

Այնպիսի ճիշդ շարժի օր (մարտ 14), մենք ալ տունցինք այստեղ Վարդանանց զօրավարաց սուրբ յիշատակը շքեղ հանդէսով: Բնորոշուր հայ կամաւորները զօրանալէս մը եւ զօրանցը (dépôt) մը ըլլաւ: Դրօշակը ներկայացուցաւ ամբողջ բանակին: Ինչպէս այժմ ներկայացուած էր միայն Ա. վաշտին (պաշտպան):

Զօրանալէսէն վերջ բացողեայ պատարագ մատոյց ամերիկացի Վ. վարդապետը: Այդ կրօնական արարողութիւնը խոր տպաւորութիւն գործեց ներկայ հայ կամաւորներուն վրայ որոնք Վարդանանց ժամանակին ճիշդ եւ սրբազան յիշատակներով յուզուած, անոնց եւ մեր կրօն տակալի տառապանքներուն միջեւ համեմատութիւններ կրնէին մտովի եւ կողեւորելին ազատութեան եւ իրաւունքի վերջնական յաղթանակի յոյսերով: Կէսօրէն վերջ, զանազան խաղեր խաղալով անցուցին հայ կամաւորները: Այնպէս որ նշանակելի ոգևորիչ օր մը եղաւ իրենց համար: Վարդանանց տօնի օրը:

Հայ զինուորականներու այստեղի կեանքը շատ գովելի է: Տեսնողը կը հիմնայ

(1) Հատախի Վասպուրականի գաւառներէ մին է. տարիներու ընթացքին նա Վասպուրականի «Սասուն» հանգիստացած է: 1917 ժուլի վերջի շարժումն ըմբոստութեան գրգռող պարգեց և ազդանիշն եղաւ Վասպուրականի հերոսամարտին: 53 օր զիմադրելէ վերջ յաղթանակը տարաւ, թէ և տարով կարեւոր գոհեր:

Հատ զարմանալի է թէ ի՛նչպէս զա-
նազան կուսակցութեանց պատկանող
Սփերիկացի Հայեր, որոնք բնականապէս,
որքան ալ համերաշխութիւն հրատարակ-
ւած ըլլալ այնտեղ, կուսակցական ոգիի
արմատները պահած են, այստեղ երեք
ჯორս ամիսէն այնպէս կը մարգուլին ու կը
խորոլին զինուորական կեանքի ու կար-
գապահութեան մէջ որ ա՛յ ամէն ոին
հակառակութիւններ կը թնծւին կը ձգեն
իրենց վրայէն ու միայն զինուոր մնալով
բոլորովին կեղքացրանան իրար հետ:

X.

Միջագետքի եւ Պարստանի անգլիական զորաբանականները յաշտութեամբ կը շարունակէն իրենց յառաջխաղաղութիւնը :

Զորավար Ալեկսանի Պաղեստինի մէջ
յառաջ տարած է իր այ Թեւը Յորդա-
նանէն անդին մինչեւ Ալման, Հիճազի եր-
կամ Թուրքիին վրայ, Արաբիայի Թագաւորի
զորքերին հետ կապակցութեամբ: Իր
ձախ Թեւը յառաջացած է Էսֆիայի հիւ-
սիսակողմը եւ իր կեդրոնը կապառնալ
Եպրուսի ճակատին եւ կողին, ուղղակի
Դամասկոս տանող ճանապարհին վրայ:

Ներ Եսրբի «Կոչնակ»ին մէջ կը կար-
նէք հեռահալը Տղար, Այլդղահին յի-
ստակին համար, որի մահագոյթը հրատա-
ւակած հնք Արմէնիայի ԶԾրդ թուին մէջ:

Բարեկյանական Տր. Անդրանիկ Ս. յվա-
նանի բարեկամներին մի քանի հոգի,
ներումար 23ին խորհրդակցութիւն մը
ատարելով, որոշեցին ազգօգուտ հիմ-
ադրամ մը գոյացնել, եւ անով յաւեր-
ացնել ողբացեալ անձնուէր գործիչին
սուրբ:

Հիմնադրամբ աւանդ պիտի մ'ուայ Հայ-
ական Բարեգործական Էդուկանտուր
Ինստիտուտն մօտ եւ անոր հասոյցի՝ ան-
ջապէս պիտի գործաձուռի Հայ օրերու
գաղափարներն եւ դաստիարակու-
ման, Էջմիածնի կամ Երուսաղէմի կող-
քը՝ Այդ օրերը պիտի ցանցցուն իր
« Անդրանիկ Այվազեան Սաներ»։

դատերազմէն վերջ հիմնադրամի՛ն հա-
նձովը պիտի մատակարարուի մասնա-
վարժարան մը, Տր. Ա. յվագիւնի ծը-
ղակայլին, Կէմբէջկ գիւղին մէջ եւ
մ' ուրիշ նպատակայարմար տեղ մը:

խմանադրամը կազմելու համար խոս-
ցուած առաջին նուէրներուն գումար-
ը հասնի 6.350 տոլարի:

խիմ նադբաժիմի Յանճնախումբը հրաւեր
կարգայ մեր բոլոր ազգակիցներուն
հաճին մէջմէկ նուէյնելով մասնակցիլ
Նաբիլին: Այս կերպով՝ անոնց պիտի
ռարկն երախտագիտական կամ բա-
ւամական ազնիւ պարտք մը, եւ միեւ-
ն աստի պիտի փրկեն մարտիրոս Հա-
ւեան անուէրունջ զուակներէն մի
ին:

Հորհակալութեամբ կընդունուի ուսէ
մար, մեծ կամ պզտիկ:

Mr. Dikran G. Kelekian
709 Fifth Avenue New York City

Կիմանանք թէ Մարտէյի հոգևոր
հօլիւ Արժ. Տ. Աբէլ աբեղայ Աբրա-
համեան տեղիս հայ գաղութին մէջ
այս օրեր անցած դարձածներէն զըզ-
ւած և յուսահատած, իր հրաժարա-
կան զրկեր է լնդ հանուր ժողովին
ինչպէս և հոգաբարձութեան,

Արդարեւ իր պաշտօնի գիտակցութիւնն ու արժանապատուութիւնն զգացում ունեցող եկեղեցականի մը համար շատ դժուար ու անտանելի է իր պաշտօնի վրայ մի քանի սղա սերի ճնշումներ և սանձգութիւնները դարձադրել և յաջողութեան համար ամէն միջոցների գիմելը. բայց միւս կողմէ ալ շատ ցաւալի է որ մատուցել պիտի փակուի և ժողովուրդը պիտի մնայ զարձեւող առանց եկեղեցականի. հայ մեռելը թաղող, հայ նշանդը մկրտող, հոգևոր մխիթաւորութեան կարօտ հայ տառապեալնեւորն օգնող հայաստանեայց եկեղեցիի զաշտօնեայ մը չպիտի գտնուի այսօր. Ակնաբախ պիտի երբի որ Բուշեյ արքեպ. Մարտիկէն անցած տան իր հետքը թողուցեր է հոս...

(Շար. 36րդ Թուէն եւ վերջ)

Մուշեղ արքեպ. կրսէ թէ նու-
ապետութեան սկզբունքով արե-
րի մը չէ տրուած քննադատել զինք
արքեպիսկոպոս մ'է, մինչդեռ
ք' կաթողիկոսը, Աստուածը ան-
մ քննադատելու իրաւունքը իրեն
նաշնորհ մը համարելէ զատ, ժա-
նակին պատրիարքն եղալ Օրման-
ն սրբազանի գէւմ փառութեան օճախ
ուն տեսարակ մը հրատարակած է
պիտի խոյտառակ ոճով և խայ-
տակ նկարներով որ, չհնք բնե-
ղեցական կամ աշխարհական սեէ
յ, ալ հեթանոս մը անգամ պիտի
նար հրատարակել: Օրմանեան
մը հակառակորդներ ունեցած
այց իր ամէնէն կատաղի հակա-
բորդներն անգամ այդպիսի խայ-
տակ ոճով բան գրած չեն իրեն
... Եւ այդ փառութեան օճախի
նակ Մուշեղ արքեպ.ն է որ
է թէ արեղայ մը, նուիրապետու-
ն սկզբունքով, չկրնայ զինք

Նաև Արէլ արեղայի դէմ կարգ մը անշնորհք և անտեղի խօսքեր գրելէ յետոյ, կըսէ թէ մինչև յօղուածա-
գրութեան հասնելու համար, դեռ
չստ ուրիշ գործեր ունի կատարե-
լիք այդ արեղայն:

Տօքթ. Արէլ արեւդայն յօդուածա. գիւր լինելու կարողութիւնն համար պէտք չունի վկայագիր ստանալու արքեպիսկոպոս Մոշիկէն որ իր ամբողջ զբաղման կեանքի մէջ ցոյց տուած է թէ կանոնաւորապէս վիճաբանիլ չգիտեր, ու իր բնագիւմ. բանի վրայ կը յարձակի նախաժողով. ներ տեղալով և անոր ըսածները խեղաթիւրելով Արգէն Ամենայն հայոց վեհապետ կաթողիկոսը Արէլ արեւդայն, իրեն յարմարապէս եկեղեցականներէ մին, իրաւագիտութիւն ուսանելու համար Եւրոպա գրկելէն առաջ, իր յատուկ կողմ. կով անոր պաշտօն յանձնած էր Էջմիածնի պաշտօնական թեմի ինկոզ Ս. Բարատի խմբագրութեան մէջ, որով ոչ միայն յօդուածներ կը գրէր նա, ու և ուրիշներէ գլխածներն ալ ի նարկին սրբագրելու պաշտօնն ունեցած է:

Շատ երկար կը լինէր մեր այս
օգնածը և մեզ բաւական հեռուն
ըլ տանէր, եթէ ուզէինք մի առ մի
երկու ծիւ և հերքիւ Տ. Մուշեղ ար-
փայլի «Երկաթին մէկտեղ» գրու-
թեան ամէն կէտերը: Ուստի կարճ
ապիւր համար, Պապտատի առաջ-
որդութեան ինդրին նկատմամբ մեզ
պղծած խօսքերին ալ, որոնց անտե-
ւթիւնն ու խաւարօղական ոճը
կենդանի է, մի քանի տող նախընտր-
ը վերջապէս:

Ը. Մուշեղ կրտէ թէ Պաշտատի
առջնորդութիւնն պաշտօնը առա-
ջորկուած տանն՝ զայն ընդունելու
համար հարկ չկար խորհելու և անոր
այ տեղեկութիւններ նախապէս
տանալու։ Բայց ուրիշ եկեղեցական-
ք իրեն պէս չեն կործամ. անոնք
ուրիշ համարած են իրենց առա-
ջորկուած պաշտօնը արդ ինչու որ
որոշներու համար տեղեկութիւններ
տանալով, նախապատրաստութիւն
ըլ տանել և այնպէս մեկնելու
որ համար հայ եկեղեցականութեան
ընդլը բարոյական մասնակցութեան են-
դրուած։ Ի ինք այդ անանկութիւնն
ն ապտահելու համար Պաշտատի
առջնորդութիւնը ընդունած յայ-
րարելը՝ առնուառն լրջախոհու-
ման պակասութիւն մ'է իր կար-
գու պաշտօնին անվայել... Մա-
նից որ եղիլութիւնները եկան
այուցանել թէ նախապատրաս-
թիւններ տանելով երթալու հարկ
այսպէս ճահէ վարդապետն ու Բար-
եպիսկոպոսը իրաւունք ունին
ըլ քանի որ Մուշեղ արքեպ-
սկոս խորհելու (ինչպէս ինք կրտս)

տարարէ) և առանց նախապատրաս-
տութեան դէպի Պաշտատ վազել ու-
ղեւով (հաւանօրէն հարկ տեսած էր
աճապարանքով մեկնելու Պապօսէն
որովհետեւ այնտեղէն եկած լուրերին
նայելով, եկեղեցական հոգտարածու-
թիւն, թեմական ինչ համար մտաւ
և քննիչ քաննադատով, ամէնքն ալ
իրեն դէմ ելած կը բողոքէին և սակե-
ի վրայ դարձած էր Պապօսի թեմը
իր պատճառով, Յրաճեստ եկու 6
ամիս մնաց, Պաշտատ երթալու հա-
մար անց լիովան կառավարութիւնէն
նախապէս անցաթուղթ անցում գեա-
տաւ չլինելով և պտոր համար զրո-
ւարութիւններէ հանդիպելով իր
ճանրորդութիւնը:

Ը. Մաշեղ այնպէս կը ներկայացնէ որպէս թէ վեհ. կաթողիկոսը և Սղ. Պատուիրակութիւնը իրեն հըրմալած էին Պապոստոս երթալ և ինք ալ ստիպում էր աճապարել երթալու, քոյց նոյն իսկ վեհ. կաթողիկոսի հեռագիրը. որի պատճէնը ինք հրատարակած թիտոս տաւած է Արմէնիայի 35րդ թիւին մէջ, ցոյց կուտալ որ ոչ թէ վեհափառը իրեն նրամայած էր Պապոստոս երթալ առաջնորդական պաշտօնով և ինք ալ ստիպում էր աճապարանքով և առանց խորհելու ու առանց նախապարտատու թիտոս հնազանդիլ այդ հրամանին, այլ Թղլաստը՝ էր (Sa Sainteté vous autorise) իր Պապոստոս երթալը և այդ ալ իրեն բացառիկ պարագայ մը (comme cas exceptionnel) որովհետեւ յօանի է որ երբ Ը. Մաշեղ ասկէ մի քանի տարի առաջ, խաղաղութեան տարիներին մէջ, Ամերիկայի առաջնորդ ընտրուեցաւ, վեհափառ կաթողիկոսը չհաճեցաւ երբէք մաւերայնել անոր առաջնորդական պաշտօնը և հարկ եղաւ նոր ընտրութիւն կատարել. Ը. Մաշեղը ընտրելիներէր ցանկէն դուրս ձգելով:

Տ. Մարշեզ կը գրէ թէ Մարտէլի
էջ Գանձակէսի երկայնքը չափազ
ն.ք չէ անձնապէս, այլ բուն իսկ
լիհ. Հայրապետին և Ալգ. Պատուի-
նալու թեան ներկայացուցիչն է, Նախ
ը ինք անոնց ներկայացուցիչը չէ,
անոնց կողմէն իբրև գեղարար մը չեւ-
թար Պաշտատի Հայ ժողովրդին, այլ
աղբիւրդական պաշտօնեայ մը, անոնց-
է ճանչցուած և ժողովրդին առջև
ու պատասխանատու լինելու գիր-
ին մէջ, Հեռակապէս ինք ինչ որ
բրժէ, սխալ կամ փխտակար, ատոր
ամար ուղղակի ինք է պատասխա-
նուն ժողովրդին առջև և իրաւունք
ունի իր գործունէութեան մէջ ունե-
ւած թերութիւնները և յանցանք-
ները, եթէ երբէք պատահին այդ-
տի բաներ, թաթմել իր վրայէն և
անց համար պատասխանատուու-
նը նետել վիհ. Կաթողիկոսին ու
եւ. Պողոս Նուպար փաշային վրայ
զհանուր աղբին սիրելի ու պատ-
ուելի եղող այդ անունները յա-
ջ քնել իր թերութիւնները անոնց
նը ծածկելու համար, Թաթմել
միայն շրջանդի ալ հինցած սխալ
ամբարշտութիւն մ'է որ կը գոր-

